

"Kelâmın selaseti ise: Bir derece hissiyattan tafralık ve ıstıbak etmemek ve tabiatı taklid ve harice temessül ve mesîl-i garazda sedad ve maksad ve müstekarrın temeyyüzüdür..." Onuncu Meseleyi özetler misiniz?

Selaset: Anlatıştaki kolaylık ve rahatlık demektir. Edebiyatta açık, kolay, akıcı ve âhenkli ifade şeklinde tarif edilmiştir.

"Kelâmın selaseti ise: Bir derece hissiyattan tafralık ve ıstıbak etmemek ve tabiatı taklit ve harice temessül ve mesîl-i garazda sedad ve maksat ve müstekarrın temeyyüzüdür. Şöyle ki: ..." (1)

Bir kelâmın akıcı ve etkileyici olması, fikir ve hissiyatın beraber hareket etmesi ile mümkündür. Fikir üstten gidip altında hissiyat refakat etmez ise, kelâmın akıcılığı ve tesiri olmaz.

Tabiatı taklit ise, kelâmın doğal ve yapmacıklıktan uzak olması anlamındadır. Yani insanın tabiatında olan hissiyatı kelama yansıtmak ve **Allah'ın tabiat ve fıtratta yarattığı özellikleri kelama yansıtmaktır.**

Harice temessül etmek ise, kelâmın dış dünyaya yansımaları, böylece muhatabın kalp ve akıl dünyasında aynı ile yansıyarak tesirde bulunmasına işaret ediyor. Yani kelâm öyle bir hayat ve kuvvetle muhatabın ruh aynasında yansıyor ki, âdeta orada bizzat bulunur gibi bir hâl alıyor demektir.

Mesil-i garazda sedad ise, asıl anlatılmak istenen mesajın berrak ve net bir şekilde, muhatabın zihninde karışıklığa meydan vermeden anlaşılmasını temin etmektir. Yani kelâm asıl maksada öyle bir yardım verecek ki, mesaj karmaşık bir hâl almadan berrak bir şekilde muhatabın zihninde canlansın ve anlaşılsın.

Ve maksat ve müstekarrın temeyyüzüdür, ifadesinde ise kelâm içinde asıl maksadın istikrarlı ve seçkin bir kıvamda bulunmasıdır. Muhatap kelama nazar ettiği zaman, bu kelâmın asıl maksadı ve efendisi budur demelidir.

"Kelâmda hissiyat da tamam olmadan çifte atmak, başkasıyla mezc etmek, selâsetini tağyir eder. Ve nizamsız ıstıbaktan tevakkî ve maâni-i müteselsilede tederrüç lâzımdır."

"Hem de san'at-ı hayaliyesiyle tabiata şakirtlik etmek gerektir. Tâ

tabiatın kavânini onun san'atında in'ikâs edebilsin."

Kelamda fikirle beraber hissiyat da tamam olmadan çifte atmak ve başka mana ve kelimelerle karıştırmak, kelamın selasetini yani kelamın akıcılığını ve doğallığını bozar. Ve düzensiz ve sistemsiz bir kelime ağı kurmak ve manaları gelişigüzel iç içe sıkıştırmaktan uzak durmak gerekir ki selaset yerini bulsun. Manaların düzensiz ve hissiyatsız bir şekilde kelamın içine boca edilmesi selaset ile bağdaşmaz.

Hem de insan hayal ustalığı ve sanatı ile tabiata talebelik etmek gerekir, ta tabiatın kuralı olan tesir ve etki eserinde görülsün ve yansısın. Buradaki **tabiat** tabiri iki anlama geliyor, **birisi** söz ve cümlelerin zorlama ve yapmacılıktan uzak doğal ve akıcı olmasıdır. **ikincisi** ise hakikatleri olduğu gibi aktarma ve betimleme yeteneğidir.

Nasıl suni ve doğal olmayan gıdalar vücuda zarar veriyor ise, suni ve doğal olmayan kelam ve cümleler de kalbe tesir ve etki yapmıyor. Kur'an'ın üslubunda müthiş bir doğallık ve selaset vardır, sunilik ve yapmacılıktan mukaddes ve münezzehtir.

"Hem de tasavvuratını öyle hariciyata muhâkî ve müşakil etmek lâzımdır. Farazâ tasavvuratı dimağdan kaçıp hariçte tecessüm etseler, hariç onları istilhak; ve neseplerini inkâr etmesin ve desin: 'Onlar benim' veyahut 'Keennehu' veyahut 'Benim veledimdir.'"

Bir fikir ya da tasavvuru ifade ederken harici şeylere benzetmek ve onların şekilleri ile takdim etmek gerekir. Yani fikirlerin üstüne insanların ülfet ve ünsiyet ettiği teşbih ve kinaye elbisesini giydirmek gerekir ki, herkes o soyut tasavvuru somut bir şekilde eline alıp inceleyebilsin. İnkârına ve reddine gitmesinler.

İnsanların ekserisi anlamadığı ve hissedemediği şeyleri inkara meyillidir. Öyle ise fikir ve tasavvurlar insanlık içinde fidan olabilmek ve tutunabilmek için elle tutulur, zihinle çabuk kavranır bir vaziyette takdim edilmelidir. Kur'an'ın teşbih ve kinaye yoluna çokça müracaat etmesinin ince sırlarından birisi de budur.

İnsan anladığı şeye "**benim**" der ve sahiplenir, anlamadığı şeye ise yabani durur, inkârına gider. Anlamak için de teşbih ve temsil yoluna muhtaçtır.

"Hem de kastın müstekarrı temeyyüz ve ağrazın mültekası taayyün etmek selâsetin selâmetine lâzımdır."

Cümlenin ana mesajı ya da asıl kast edilen mana, diğer işari ve yan manalardan seçilip belirgin olmak gerekir. Bu selasetin yapısına ve sağlamlığına gerekli bir haldir. Cümle içinde asıl mana ile yan ve işari manalar iç içe olup birbirinden seçilmez ise, muhatap cümleden tam istifade edemez maksut yani anlatılmak istenen ana mesajda verilmiş olmaz. Bu da selasetle bağdaşmaz, zira selasetin en önemli rüknü maksadın cümle içinde rahat ve kolay bir şekilde anlaşılmasıdır. Maksatla başka işari manalar tefrik ve temyiz edilmez ise, cümlede ne belagat ne de selaset kalır.

Özet olarak, cümle içinde maksat seçilecek, işari manalar da ihmal ve ihfa edilmeyecek; onlara da bir taayyün ve belirginlik konulacak.

(1) bk. [Muhakemat, İkinci Makale \(Unsuru'l-Belagat\), Onuncu Mesele.](#)

İlgili ders videosu için tıklayınız:

- [Prof. Dr. Şadi Eren, Muhakemat Dersleri \(34. Bölüm\).](#)